

Znaczenie i perspektywy zbliżenia rosyjsko-egipskiego

Jakub Benedyczak, Sara Nowacka

W wyniku przewrotu wojskowego w Egipcie w 2013 r. doszło do pogorszenia relacji egipsko-amerykańskich. Skłoniło to nowe władze egipskie do nawiązania bliższych relacji z Federacją Rosyjską. Rosja nie jest w stanie zastąpić USA jako strategicznego partnera Egiptu, ale rozwój wzajemnej współpracy wojskowo-gospodarczej zwiększa jej wpływy w basenie Morza Śródziemnego. Zbieżne interesy FR i Egiptu w tym subregionie mogą ograniczyć korzyści dla UE z rozwijającej się w nim współpracy gazowej.

W 2011 r. administracja Baracka Obamy poparła masowe protesty w Egipcie przeciwko wieloletniemu sojusznikowi USA, prezydentowi Hosniemu Mubarakowi. Po przewrocie wojskowym w 2013 r., w którym obalono pierwszego demokratycznie wybranego prezydenta Mohammada Mursiego, USA wstrzymały przekazywane od 1979 r. wsparcie militarne wynoszące ok. 1,3 mld dol. rocznie. Z tego powodu Abd al-Fattah al-Sisi, który przejął wówczas władzę, podjął decyzję dotyczącą niezależnienia Egiptu od USA. W obliczu pogorszenia relacji egipsko-amerykańskich Władimir Putin jako pierwszy przywódca spoza państw arabskich poparł kandydaturę Sisiego na prezydenta Egiptu w wyborach w 2014 r. Postrzegał politykę Sisiego jako zbieżną z interesami Rosji w zakresie zwalczania ruchów islamistycznych i reaktywował więzy gospodarczo-militarne obu państw. Intensyfikowanie współpracy wpisuje się w rosyjską strategię odzyskiwania wpływów [na Bliskim Wschodzie](#) i [w Afryce Północnej](#), realizowaną m.in. przez walkę z terroryzmem, inwestycje w energię jądrową i handel bronią (drugi dostawca w regionie) oraz wzmacnianie relacji politycznych ze wszystkimi państwami regionu.

Rozwój współpracy po 2013 r. W latach 2013–2018 Rosja zwiększyła eksport swojego uzbrojenia do Egiptu o 150% w porównaniu z okresem 2009–2013, stając się dla tego państwa drugim po Francji dostawcą. Z kolei Egipt został dla Rosji czwartym odbiorcą produkcji zbrojnej (5,1% eksportu). Najważniejszą transakcją było zakupienie przez Egipt rosyjskich systemów obrony powietrznej S-300 i samolotów wielozadaniowych Su-35S. Za ich zakup grożą amerykańskie sankcje przewidziane w ustawie o przeciwdziałaniu wrogom Ameryki, nakładane m.in. na podmioty współpracujące z

przemysłem zbrojeniowym Rosji. Od 2013 r. Rosja i Egipt przeprowadziły też kilka wspólnych ćwiczeń wojskowych (w tym na Morzu Czarnym), a w listopadzie 2017 r. zawarły wstępne porozumienie o wzajemnym wykorzystaniu przestrzeni powietrznej i baz lotniczych. Najważniejsze z punktu widzenia Rosji były negocjacje dotyczące wynajęcia egipskich [baz wojskowych, w tym odtworzenia sowieckiej bazy Sidi Barrani, znajdującej się ok. 100 km od granicy z Libią](#). Zakończyły się one jednak niepowodzeniem wskutek odmowy Egiptu. Bazy zwiększyłyby rosyjską siłę militarną w Libii i na Morzu Śródziemnym (południowej flance NATO) oraz wpisywałyby się w [rosyjskie ambicje odbudowania sowieckich baz wojskowych w Afryce i Azji](#).

Drugim elementem rosyjsko-egipskiego zbliżenia jest współpraca gospodarcza. Wymiana handlowa między Rosją a Egiptem wzrosła od 2013 r. z 3 mld do 6,2 mld dol. w 2019 r., a Egipt w 2017 r. stał się pierwszym odbiorcą rosyjskich produktów spożywczych, sprowadzając z FR wyroby o wartości 1,8 mld dol. W listopadzie 2015 r. państwa sfinalizowały umowę na budowę pierwszej elektrowni atomowej w Egipcie przez rosyjski Rosatom. Koszt projektu wyceniono na 28,7 mld dol., z czego 85% pokryje udzielona przez Rosję pożyczka. W maju 2018 r. Egipt i FR podpisały umowę na budowę Rosyjskiej Strefy Przemysłowej w Strefie Ekonomicznej Kanału Sueskiego, gdzie firmy z Rosji skorzystają z preferencyjnych warunków prowadzenia działalności. Projekt, którego zakończenie jest planowane na 2021 r., ma się stać centrum reeksportu rosyjskich towarów do państw Bliskiego Wschodu i Afryki.

Zbieżne interesy w regionie. Ważnym elementem relacji rosyjsko-egipskich jest walka z terroryzmem i Bractwem

Muzułmańskim (BM). Ta zdelegalizowana w Rosji organizacja stanowiła główną egipską opozycję (należał do niej Mursi), co wpłynęło na decyzję Sisiego o wpisaniu jej na listę organizacji uznawanych w Egipcie za terrorystyczne i na represje przeciw jej członkom. Jednym z priorytetów prezydenta Putina jest walka z terroryzmem na Bliskim Wschodzie, aby nie dopuścić do odrodzenia się islamizmu na Kaukazie Północnym. W latach 2014–2019 w efekcie ataków terrorystycznych w Rosji zginęło ponad 750 osób (w UE 406), powiązane z nimi jednak było nie BM, a tzw. Państwo Islamskie (PI) i lokalne organizacje (np. w 2015 r. PI wysadziło rosyjski samolot pasażerski podróżujący z egipskiego kurortu Szarm el-Szejk do Petersburga). Od 2018 r. FR i Egipt przeprowadzają wspólne ćwiczenia antyterrorystyczne, a w 2019 r. odbyło się pierwsze spotkanie rosyjsko-egipskiej grupy ds. walki z terroryzmem.

Postrzeżenie ruchów islamistycznych jako jednego z kluczowych zagrożeń dla interesów obu państw w regionie wpłynęło na ich zaangażowanie w konflikcie w Libii po stronie Libijskiej Armii Narodowej gen. Chalify Haftara. [Rosja liczy na przywrócenie korzystnych dla niej kontraktów z okresu rządów Muammara Kaddafiego](#). Egipcjowi z kolei zależy na utrwaleniu się władzy Haftara na wschodzie Libii i doprowadzeniu do kompromisu, który zmarginalizuje i odsunie jak najdalej od granicy powiązany z BM rząd Fajza al-Sarradża. Oba państwa chcą też ograniczyć wpływy Turcji w Libii. W 2017 r. władze egipskie zgodziły się na tajne rozmieszczenie 22 jednostek rosyjskiego Specnazu przy granicy z Libią. Jednak dotychczas oba państwa nie były w stanie doprowadzić do zwycięstwa Haftara ani rozpocząć procesu pokojowego ze względu na [pomoc Turcji dla rządu Sarradża](#).

[Rosji zależy też na umocnieniu się w basenie Morza Śródziemnego](#). W 2017 r. rosyjski koncern [Rosneft wykupił 30% udziałów w koncesji wydobywczej na egipskim złożu gazu Zohr](#) (inni udziałowcy to m.in. włoskie Eni) – największym spośród dotąd odkrytych w basenie Morza Śródziemnego. Znaczenie tego zakupu wzrosło po powstaniu w 2019 r. Wschodniośroziemnomorskiego Forum Gazowego (WFG), do którego należy Egipt. Państwa członkowskie planują budowę gazociągu, który ułatwi transport gazu z państw bliskowschodnich do Europy, co zagraża interesom Rosji – głównego dostawcy tego surowca do UE. Ponadto zbieżne interesy reżimu rosyjskiego i egipskiego w basenie Morza Śródziemnego zwiększają szansę na zaprowadzenie korzystnego dla Egiptu porządku w tym subregionie i osłabiają w nim wpływy tureckie.

Po dojściu do władzy prezydent Sisi poparł Baszara al-Asada i rosyjską interwencję w Syrii, która „efektywnie zwalcza

islamizm”, oraz za zgodą Rosji skutecznie zaangażował się w proces deeskalacyjny w syryjskim mieście Homs i wschodniej Ghucie. W latach 2016–2017 odbyły się spotkania tzw. kairskiej i moskiewskiej grupy syryjskiej opozycji, dzięki którym Rosja i Egipt zamierzały doprowadzić do rozmów całej syryjskiej opozycji. Nie udało się to ani w ramach formatu z Genewy (pod auspicjami ONZ), ani Astany (pod auspicjami Rosji, Turcji i Iranu).

Wnioski i perspektywy. Dzięki zacieśnianiu współpracy z Rosją Egipt może ograniczyć możliwości wywierania przez USA presji dot. jego polityki wewnętrznej i uniezależnić od nich politykę zagraniczną. Jednocześnie utrzyma strategiczny charakter relacji egipsko-amerykańskich m.in. dzięki przychylnemu stanowisku Sisiego wobec Izraela. Jest to szczególnie istotne dla Sisiego w świetle wyboru na nowego prezydenta USA demokratycznego kandydata, który powróci do krytykowania nadużyć i łamania praw człowieka przez egipski reżim.

Współpraca Rosji z Egiptem stanowi element globalnej rywalizacji z USA, zwiększania rosyjskiej obecności wojskowej na całym świecie oraz wymuszania współpracy na UE – m.in. przez współpracę rosyjskich i europejskich koncernów przy wydobywaniu gazu w Egipcie. Jednak zbyt mały potencjał gospodarek rosyjskiej i egipskiej oraz groźba amerykańskich sankcji spowodują, że współpraca obu państw zachowa charakter wojskowo-energetyczny, a Rosji uniemożliwi przejęcie roli kluczowego partnera Egiptu. Wątpliwe więc, by Egipt zgodził się na przywrócenie stałej obecności rosyjskich wojsk na swoim terytorium.

Rosyjsko-egipska współpraca w Syrii i Libii nie zaprowadzi do ustanowienia pożądanego przez nie powojennego porządku w obu tych państwach. Chociaż w Syrii i Libii Rosja ma więcej zbieżnych interesów z Egiptem niż z Turcją, [współpraca z tą ostatnią ma dla FR decydujące znaczenie](#). Wynika to z faktu, że rosyjsko-tureckie powiązania gospodarcze są silniejsze, a Turcja w Syrii i Libii dąży do wymuszenia współdziałania na Rosji.

Rosnąca rola Rosji we wschodnim basenie Morza Śródziemnego ma jej zapewnić dostęp do zysków z rozwijającej się współpracy gazowej. Zacieśnianie relacji gospodarczych z Egiptem może wpłynąć na dalsze wykupywanie udziałów w złożach gazu w tym państwie przez rosyjskie firmy, a tym samym utrudnić europejskie działania na rzecz uniezależnienia się od Rosji w zakresie importu gazu. Dodatkowo w świetle pozytywnych relacji FR z Turcją i Egiptem może ona dążyć do odgrywania roli mediatora [w regionie Morza Śródziemnego](#).